www.xtrapapers.com

Rewarding Learning

Uimhir Lárionaid

Uimhir Iarrthóra

General Certificate of Secondary Education
2019

Eolaíocht Teastas Dúbailte
Bitheolaíocht

Aonad B2

Bonnsraith

[GDW41]

GDW41

DÉ hAOINE 7 MEITHEAMH, MAIDIN

AM

1 uair 15 nóiméad.

TREOIR D'IARRTHÓIRÍ

Scríobh d'Uimhir Lárionaid agus d'Uimhir Iarrthóra sna spásanna chuige sin ag barr an leathanaigh seo.
Ní mór duit na ceisteanna a fhreagairt sna spásanna chuige sin.
Ná scríobh taobh amuigh den achar bhoscáilte ar gach leathanach nó ar leathanaigh bhána.
Comhlánaigh le dúch dubh amháin. **Ná scríobh le peann glóthaí.**
Freagair **gach ceann** den **aon** cheist **déag**.

EOLAS D'IARRTHÓIRÍ

Is é 70 an marc iomlán don pháipéar seo.
Léiríonn figiúirí idir lúibíní atá priontáilte ar thaobh na láimhe deise de leathanaigh na marcanna atá ag dul do gach ceist nó do gach cuid de cheist.
Measúnófar caighdeán na cumarsáide scríofa i gCeist **11**.

12260.02

www.xtrapapers.com

LEATHANACH BÁN

NÁ SCRÍOBH AR AN LEATHANACH SEO

www.xtrapapers.com

1 Taispeánann an grianghraf smearadh fola.

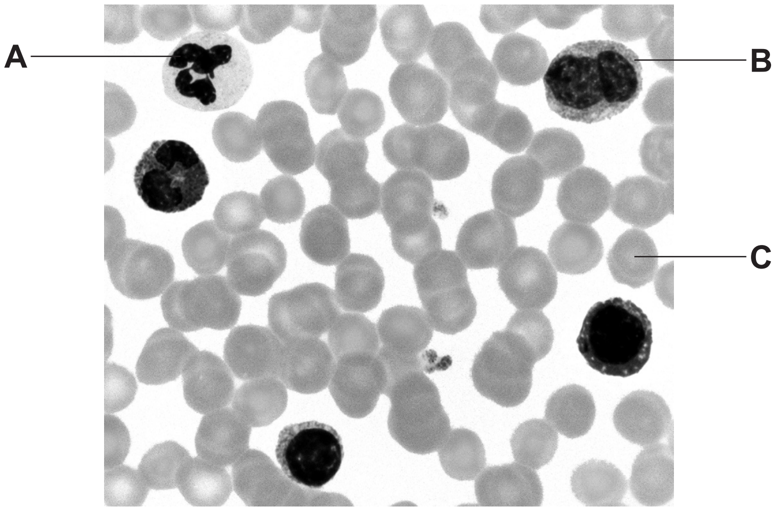

© Steve Gschmeissner / Science Photo Library

Is í feidhm na bhfuilcheall dearg ocsaigin a iompar thart ar an chorp.

Sainaithin cé acu cill, **A**, **B**, nó **C**, ar fuilchill dhearg í agus luaigh **dhá** dhóigh a bhfuil fuilchealla dearga oiriúnaithe dá bhfeidhm.

Cill ____________________

Oiriúnuithe ____

____

____

____

____ [3]

www.xtrapapers.com

2 Taispeánann an bharrachairt líon na bpáistí i rang ar chiotóga iad agus líon na bpáistí ar dheasóga iad.

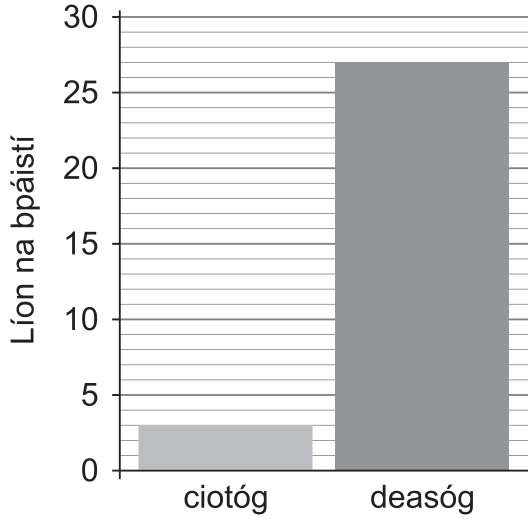

(a) Ríomh céatadán (%) na bpáistí sa rang ar chiotóga iad.

Taispeáin do chuid oibre

_______________ % [3]

www.xtrapapers.com

Is sampla d'éagsúlacht neamhleanúnach é duine atá ina chiotóg nó ina dheasóg.

(b) Tarraing ciorcal timpeall sampla eile d'éagsúlacht neamhleanúnach sa liosta thíos.

airde duine	fad ordóg duine	cumas leis an teanga a rolladh

[1]

www.xtrapapers.com

3 **(a)** Is galar é eimfiséime ina bhfuil na hailbheolais damáistithe.

Taispeánann Léaráid **A** ailbheolais shláintiúla.

Taispeánann Léaráid **B** ailbheolais dhamáistithe i nduine le heimfiséime aibithe.

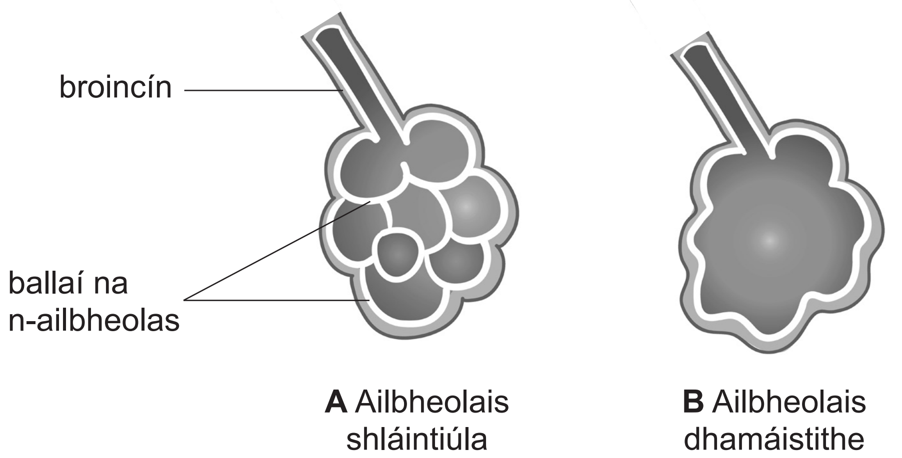

© Jeanette Engqvist / Science Photo Library

(i) Bain úsáid as na léaráidí le cur síos a dhéanamh ar dhamáiste do **bhallaí** na n-ailbheolas i nduine le heimfiséime aibithe.

____

____ [1]

(ii) Luaigh cad chuige ar gá do dhuine le heimfiséime aibithe ocsaigin bhreise a fháil.

____

____

____

____

____ [2]

www.xtrapapers.com

(b) Is comhábhar de thoit toitíní í aonocsaíd charbóin.

(i) Cuir síos ar éifeacht na haonocsaíde carbóin ar chumas iompartha ocsaigine na fola.

[1]

(ii) Mínigh an éifeacht seo.

[1]

www.xtrapapers.com

4 **(a)** Comhlánaigh na habairtí thíos faoi thrasghalú trí na focail chearta a scríobh sna spásanna folmha.

Roghnaigh na focail ón liosta thíos.

méisifille	osmóis	galú	idirleathann	gardála
spásanna aeir	fótaisintéis	stómaí	eipideirmeacha	fréamhribe

Is é is trasghalú ann ná ______________________ an uisce ó chealla

______________________ sa duilleog.

______________________ an t-uisce trí ______________________ sa

duilleog agus ansin fágann sé an duilleog trí phóireanna beaga darb ainm

______________________ . [5]

(b) Tugtar trí thoisc sa tábla thíos a théann i bhfeidhm ar an ráta trasghalaithe i bplanda.

Comhlánaigh an tábla trí thic [✓] a scríobh sa bhosca cheart lena thaispeáint cad é an dóigh a dtéann **méadú ar gach toisc** i bhfeidhm ar an ráta trasghalaithe i bplanda.

	An dóigh a dtéitear i bhfeidhm ar an ráta trasghalaithe		
Toisc	méadaíonn sé	gan athrú	laghdaíonn sé
achar dromchla			
gaoth			
bogthaise			

[3]

(c) Luaigh úsáid **amháin** le huisce i bplanda.

____

____ [1]

www.xtrapapers.com

5 **(a)** **(i)** Tabhair sainmhíniú ar ailse.

____

____ [1]

Is féidir le siad neamhurchóideach nó siad urchóideach a bheith mar thoradh ar ailse.

(ii) Cuir síos ar **dhá** shaintréith de shiad neamhurchóideach.

1. ____

____

2. ____

____ [2]

(b) **(i)** Is í ailse chraicinn an cineál ailse is coitianta i dTuaisceart Éireann. Is cúis í le 30% de gach cineál ailse.

In aon bhliain amháin i dTuaisceart Éireann, diagnóisíodh 3,780 duine go raibh ailse chraicinn orthu.

Ríomh líon iomlán na ndaoine i dTuaisceart Éireann a diagnóisíodh go raibh ailse de **gach cineál** orthu an bhliain sin.

Taispeáin do chuid oibre.

____________________ [2]

(ii) Ainmnigh an cineál radaíochta i solas na gréine ar féidir le hailse chraicinn a bheith dá bharr.

______________________ [1]

[Tiontaigh an leathanach

www.xtrapapers.com

6 Is gnáthamh í aimniceintéis a bhféadfaí í a thairiscint do mhná torracha.

(a) Cad é dó a dtástálann aimniceintéis?

____

____ [1]

(b) Is féidir gnáthamh eile darb ainm sampláil villeas cóiríneach (SVC) (*CVS*) a dhéanamh mar mhalairt.

Taispeánann an léaráid an dóigh a ndéantar an dá ghnáthamh seo.

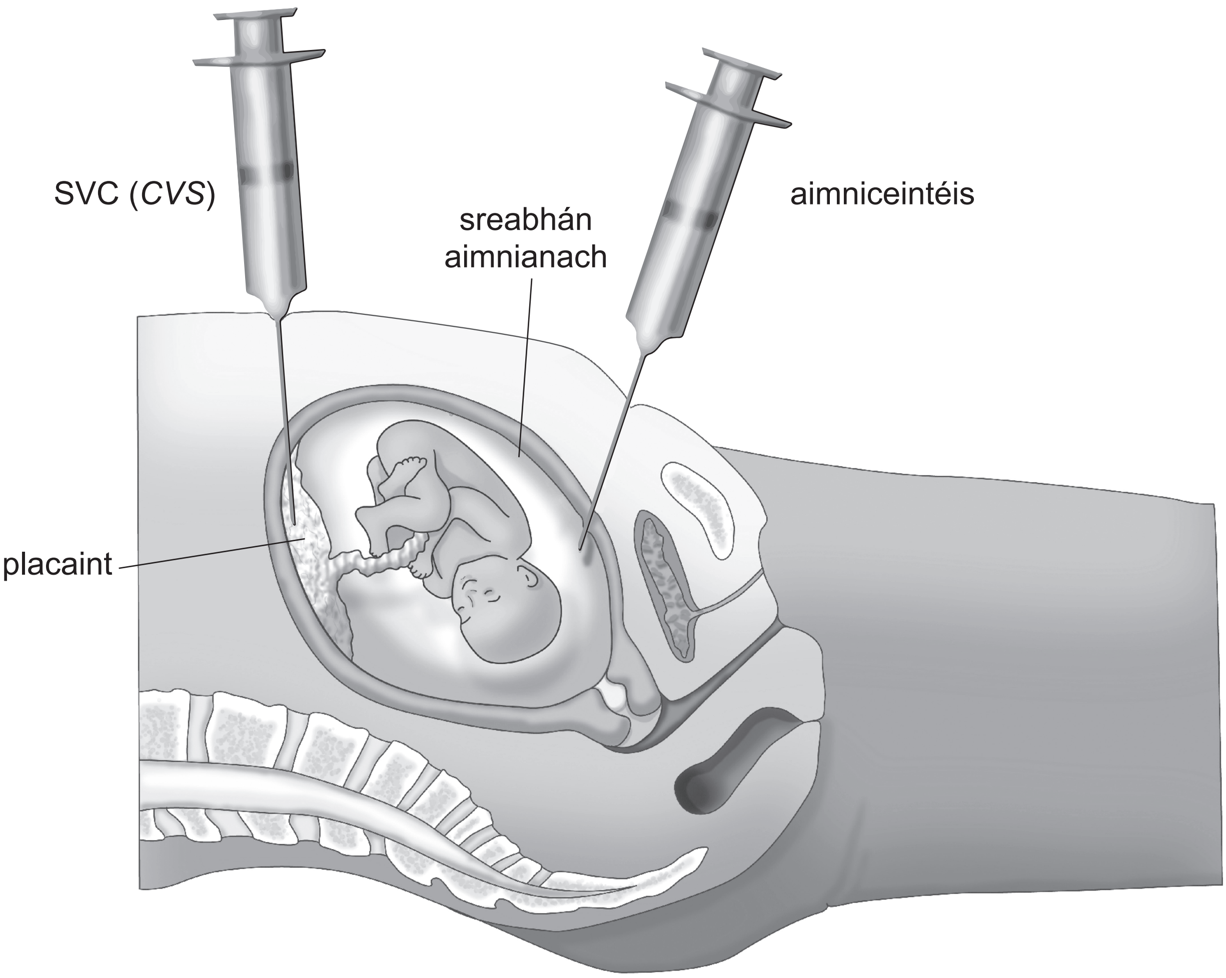

© Monica Schroeder / Science Photo Library

www.xtrapapers.com

Taispeánann an tábla roinnt faisnéise faoin dá ghnáthamh.

	Aimniceintéis	**Sampláil villeas cóiríneach (SVC) (*CVS*)**
Cad é atá i gceist leis	Sampla den tsreabhán aimnianach a thógáil	Sampla den phlacaint a thógáil
Cá huair a dhéantar an gnáthamh	I ndiaidh 15 seachtaine de thoircheas	Idir 10 agus 14 seachtaine de thoircheas
Baol breith anabaí	1%	2%

© Data from: www.rcog.org.uk 'Chorionic villus sampling and amniocentesis', September 2011

(i) Luaigh buntáiste **amháin** d'aimniceintéis i gcomparáid le sampláil villeas cóiríneach (SVC) (*CVS*).

____

____ [1]

(ii) Luaigh buntáiste **amháin** de shampláil villeas cóiríneach (SVC) (*CVS*) i gcomparáid le haimniceintéis.

____

____ [1]

(iii) Luaigh fáth **amháin** nár mhaith le bean thorrach ceachtar den dá ghnáthamh seo a bheith aici.

____

____ [1]

www.xtrapapers.com

7 Tugtar roinnt téarmaí géiniteacha agus sainmhínithe thíos.

(a) Tarraing líne le gach téarma géiniteach a nascadh lena shainmhíniú.

Téarma géiniteach	**Sainmhíniú**
Heitrisigeach	áit a bhfuil dhá ailléil de ghéin mar an gcéanna
	an chuma atá ar orgánach ar an taobh amuigh
Dioplóideach	áit a bhfuil dhá ailléil de ghéin difriúil
	an comhdhéanamh géiniteach d'orgánach
Feinitíopa	líon normálta na gcrómasóm i gcealla an orgánaigh

[3]

(b) Is iad na crómasóim X agus Y a chinneann gnéas an bhabaí.

(i) Scríobh géinitíopa na dtuismitheoirí sna spásanna thíos.

	Athair	**Máthair**
Géinitíopa	______________	______________

[2]

www.xtrapapers.com

(ii) Tarraing cearnóg Punnett leis an dóigh a gcinntear gnéas a léiriú.

[3]

(iii) Cad é an cóimheas ionchais de bhuachaillí le cailíní?

Cóimheas __________________ le __________________ [1]

(iv) Tá ceathrar páistí ag lánúin, triúr cailíní agus buachaill amháin.

Tá siad ag súil le babaí eile.

Cad é an seans gur buachaill a bheas sa chéad pháiste eile acu?

________________________________ [1]

Mínigh do fhreagra.

____

____ [1]

[Tiontaigh an leathanach

www.xtrapapers.com

8 **(a)** Taispeánann an tábla an céatadán tuartha agus iarbhír de mhná a raibh toirchis **gan coinne** acu i mbliain nuair a bhí modhanna difriúla frithghiniúnacha in úsáid.

Modh frithghiniúnach	**Céatadán de mhná a raibh toirchis gan coinne acu i mbliain**	
	tuartha	iarbhír
Coiscín fear	2	18
Piollaire frithghiniúnach	0.3	9
Ionchlannán frithghiniúnach	0.05	0.05
Aimridiú fear	0.10	0.15

© Data from: www.arhp.org ‘Quick Reference Guide for Clinicians: Choosing a Birth Control Method’, June 2014

(i) Cé acu modh frithghiniúna, atá ar taispeáint sa tábla, arb é an ceann is iontaofa é?

______________________________ [1]

(ii) Luaigh fáth **amháin** leis an difríocht i gcéatadán tuartha agus iarbhír de thoirchis gan choinne nuair a úsáidtear an piollaire frithghiniúnach.

____

______________________________ [1]

www.xtrapapers.com

(b) Mínigh an dóigh a n-oibríonn ionchlannán frithghiniúnach.

____

____

____

____ [2]

(c) Is míbhuntáiste amháin é a bhaineann le haimridiú fear nach gcuireann sé cosc ar tharchur ionfhabhtú gnéas-tarchurtha.

(i) Mínigh cad chuige.

____

____ [1]

(ii) Luaigh míbhuntáiste **amháin** eile a bhaineann le haimridiú fear.

____

____ [1]

[Tiontaigh an leathanach

www.xtrapapers.com

Cuireann roinnt daoine in éadan úsáid na frithghiniúna saorga.

Ní úsáideann na daoine seo frithghiniúint shaorga ach is féidir leo staonadh ó chaidreamh collaí ó lá 9 go dtí lá 19 de thimthriall míosta na mná.

Is féidir le speirm maireachtáil suas go dtí cúig lá taobh istigh de chorp mná.

Taispeánann an léaráid timthriall míosta 28 lá na mná.

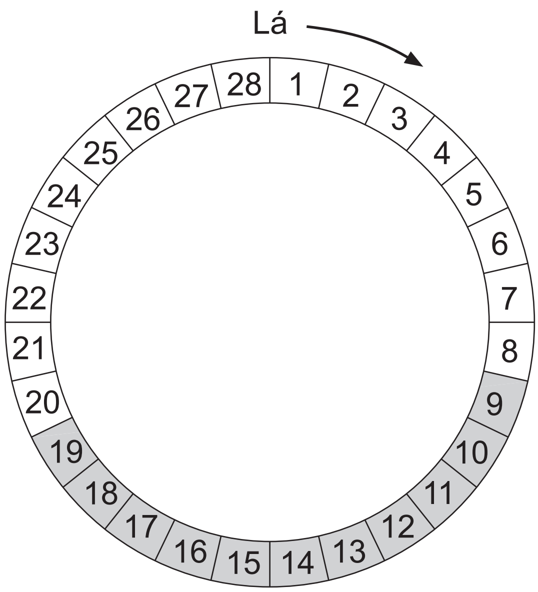

(d) Luaigh cad chuige a bhféadfaí toircheas a sheachaint trí staonadh ó chaidreamh collaí ó lá 9 go dtí lá 19 de thimthriall míosta na mná seo.

[3]

www.xtrapapers.com

LEATHANACH BÁN

NÁ SCRÍOBH AR AN LEATHANACH SEO

(Leanann ceisteanna ar an chéad leathanach eile)

[Tiontaigh an leathanach

www.xtrapapers.com

9 (a) Is gnáthamh leighis é angaplaiste a dhéantar in artaire.

Taispeánann an léaráid toradh an ghnáthaimh seo.

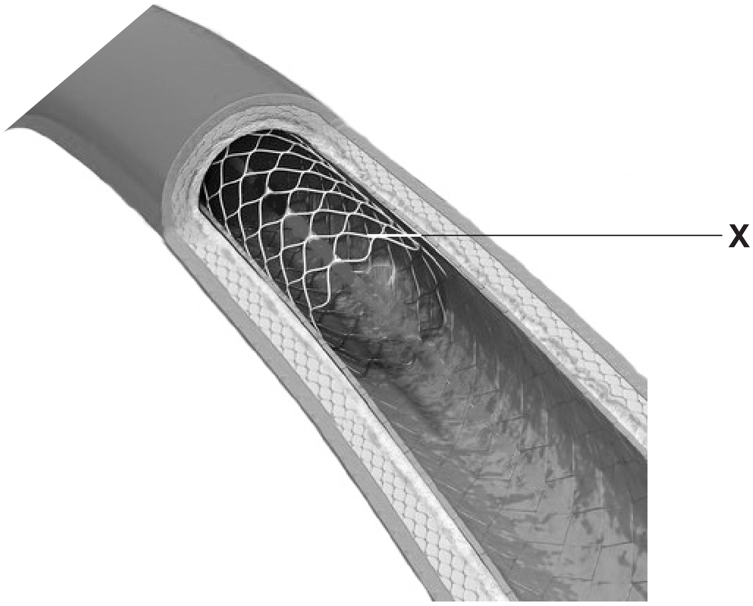

© Pixologicstudio / Science Photo Library

(i) Cad chuige a ndéantar angaplaiste?

____

____ [1]

(ii) Ainmnigh struchtúr **X** atá curtha isteach san artaire seo le linn angaplaiste.

____________________ [1]

www.xtrapapers.com

(b) Is féidir le drugaí amhail staitiní agus aspairín cuidiú le galar cardashoithíoch a chosc.

(i) Cad é mar a chuidíonn cóireáil le staitiní le galar cardashoithíoch a chosc?

____

____

____

____ [2]

(ii) Cad é mar chuidíonn cóireáil le haspairín le galar cardashoithíoch a chosc?

____

____

____

____ [2]

[Tiontaigh an leathanach

www.xtrapapers.com

10 (a) Taispeánann an graf rátaí cuisle triúr buachaillí roimh aclaíocht, le linn aclaíochta agus i ndiaidh aclaíochta.

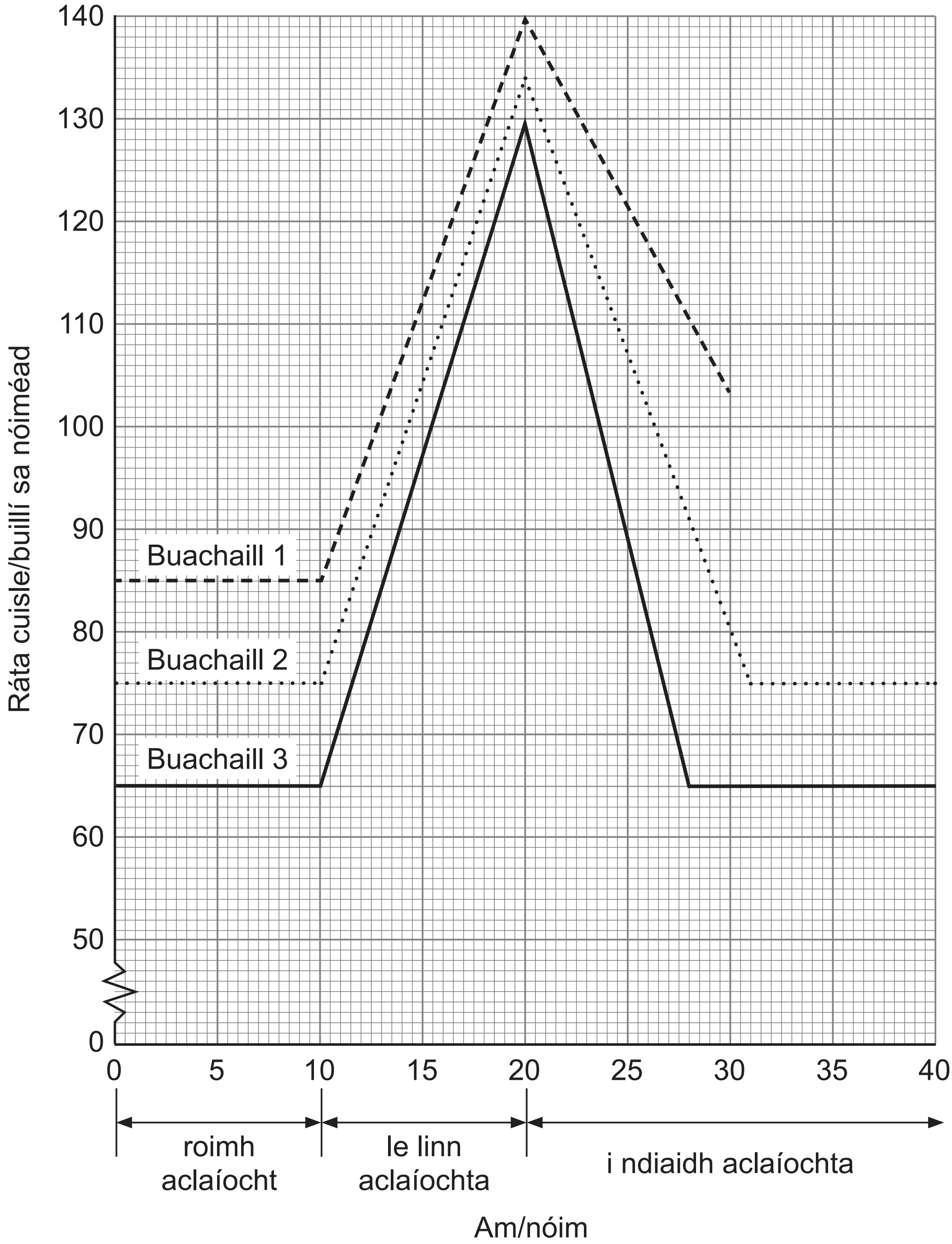

www.xtrapapers.com

(i) Ar an ghraf thall, lean leis an líne do Bhuachaill 1 i ndiaidh aclaíochta lena fháil amach cad é an t-am a d'fhill a ráta cuisle ar an luach a bhí ann roimh aclaíocht. [1]

(ii) Luaigh an t-am nuair a d'fhill ráta cuisle Bhuachaill 1 ar an luach a bhí ann roimh aclaíocht.

_______________ nóim [1]

(b) Is é Buachaill 3 an duine is aclaí.

Bain úsáid as an ghraf thall le tacú leis an ráiteas seo.

____

____

____

____

____

____

____

____ [3]

(c) Luaigh **dhá** bhuntáiste don chroí a bhaineann le haclaíocht rialta.

1. ____

____

2. ____

____ [2]

www.xtrapapers.com

11 Is iad na trí chineál d'fhuileadáin sa chorp ná artairí, féitheacha agus ribeadáin.

Cuir **struchtúr** na rudaí seo a leanas i gcomparáid lena chéile:

- artairí agus féitheacha.
- féitheacha agus ribeadáin.

Sa cheist seo measúnófar thú ar scileanna na cumarsáide scríofa agat lena n-áirítear úsáid na saintéarmaí eolaíocha.

Artairí agus féitheacha

Féitheacha agus ribeadáin

www.xtrapapers.com

[6]

SEO DEIREADH AN SCRÚDPHÁIPÉIR

www.xtrapapers.com

NÁ SCRÍOBH AR AN LEATHANACH SEO

Don Scrúdaitheoir amháin	
Uimhir Ceiste	Marcanna
1	
2	
3	
4	
5	
6	
7	
8	
9	
10	
11	
Marc Iomlán	

Uimhir Scrúdaitheora

Cuireadh isteach ar chead chun an t-ábhar cóipchirt uile a atáirgeadh.
I gcásanna áirithe is féidir nár éirigh le CCEA teagmháil a dhéanamh le húinéirí cóipchirt agus beidh sé sásta na hadmhálacha sin a fágadh ar lár a chur ina gceart amach anseo ach é a chur ar an eolas.